

Frederikssund
200-års
købstadsjubilæum
1809-2009

**Prospekt for
Frederikssund 200-års købstadsjubilæum
1809-2009**

Prospektet er udarbejdet som en 'forløber' for selve fejringen af jubilæet til udlevering til samarbejdsparter, medarrangører, sponsorer og andre der bliver involveret i fejringen af jubilæet.

Prospektet er udgivet af Frederikssund Kommune.

Det er udarbejdet af kommunens kommunikationsafdeling og fremstillet med støtte fra Lokalavisen Fjordbyerne og Danske Bank, Frederikssund.

Frederikssund, september 2008

**FREDERIKSSUND
KOMMUNE**

Frederikssund

Frederikssund 200 år som købstad

Når Frederikssund i 2009 kan fejre 200-års købstadsjubilæum sker det på basis af en byhistorie der rækker mindst 700-800 år tilbage. Slangstrup var den oprindelige købstad.

For 200 år siden fik Frederikssund by købstadsrettighederne, og den ny købstads opland svarer i grove træk til størrelsen på den storkommune som i 2007 blev dannet ved en sammenlægning af Frederikssund og Slangstrup kommuner og Hornsherred-kommunerne Jægerspris og Skibby.

Tilbage omkring år 1300 var der på egnen en efter datidige forhold stor kirke-, kloster- og købstadsby ved navn Slangstrup. Købstadsrettighederne fik den i 1302. Byen lå inde i landet med et stort opland. Nærmeste købstæder var havnebyerne Helsingør og Roskilde. Meget senere kommer Hillerød til.

Ude ved Roskilde Fjord var der nord for landsbyen Ude Sundby et færgested til Hornsherred. I 1500-tallet blev der i forbindelse med bygningen af Frederiksborg Slot anlagt en kongelig ladeplads ved Ude Sundby landsby. Christian IV bygger senere en egentlig skibsbro.

Den driftige købstad Slangstrup får et knæk da klosteret lukker. Købmændene og håndværkerne mister en god del af deres næringsgrundlag, og mod slutningen af 1500-tallet sygner byen noget hen.

Der er ikke mange muligheder for at afbilde Frederikssund for 200 år siden. Der er ingen fotografier, kun genstande og matrikelkort m.m. – i Frederikssund ingen huse fra dengang. Men hvordan så verden egentlig ud.

Om muligt kan man ty til billedkunstnerne, og her er vi så heldige at der for netop to hundrede år siden var to malere der hver for sig forevige egnens centrale punkt, nemlig fjordforbindelsen – dengang fergeoverfarten – med Bilidt og Færgestroen på hver sin side af fjorden.

De to malerier er ikke umiddelbart tilgængelige for publikum, men det er lykkedes at fremskaffe farvefotografier af dem begge. Så de kan bringes her som et par jubilæumsgaver på forskud.

Jens Neuhäusen: Hans Christian Knudsens færggaard ved Jægerspris (1805)

Maleriet er en akvarel signeret J. Neuhäusen og formentlig malet af Johannes Neuhäusen (1774-1816) som havde en stor og indbringende forretning som malermester i København.

Hans Christian Knudsen var kongelig skuespiller (acteur) der som 'løn' havde fået Jægerspris Færggaard og færgprivilegiet. Han fungerede som privilegeret færgemand i årene 1802-1812.

Originalen findes i Teatermuseet i Hofteatret (Christiansborg), men har ikke været udstillet i mange år.

Globaliseringen

I 1600-tallet når globaliseringen den danske provins. Landbrug, økonomi og handel udvikler sig. Der udveksles flere og flere varer mellem landsdelene, landbrugsprodukterne eksporteres fx til Norge, andre varer importeres fx fra Holland. Udvekslingen af varer foregår hovedsagelig ad søvejen.

Slangstrup-købmændene flytter efterhånden deres forretninger til ladepladsen og skibsbroen ved Roskilde Fjord. Først kommer der boder, så huse, så hele købmandsgårde. Selv borgmesteren flytter sin gård til fjordbyen. Frederikssund opstår, men består bare af en enkelt gade.

Byen blev omkring 1650 opkaldt efter Frederik 3. (1648-1670) som gav købmændene fra Slangstrup nogle af de tilladelser der skulle til for at bruge det kongelige anløbssted til handel på købstadslignende vilkår.

I 1665 får købmændene endnu en autorisation (til skatteopkrævning på havnen), og netop dette årstal har i mange år været anset som købstadsdateringen. I 1965 blev der således afholdt 300-års købstadsjubilæum med udgivelse af festskrift og afsløring af mindsten på Kalvøen

Frederikssund og Slangstrup fungerede i 1700-tallet som en slags tvillinge-købstad, men de kommunale, retslige og kirkelige institutioner lå i Slangstrup. Med globaliseringen flyttede handelen til havnen, og købmændene flyttede med for at overleve. Den formelle status som købstad flyttede – skulle det senere vise sig – samme vej.

Fattigdom

Fattigdom og brand

Slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet var en urolig tid i Europa og Danmark med krige, fattigdom og statsbankerot. De dårlige tider gik hårdt ud over Slangstrup, mens Frederikssund klarede sig bedre.

Og natten til den 1. maj 1808 opstår der en brand i Slangstrup som på få timer lægger den halve by (4 gårde og 18 huse) i ruiner.

Allerede dengang var der centrale forordninger for byggeri, og der var stor forskel på hvad man tillod i købstæder og i landsbyer. Da det fattige Slangstrup søgte om tilladelse til at genopføre den brændte del af byen, søgte man om dispensation for købstadsreglerne og tilladelse til at opføre billige, stråtækte bindingsværkshuse.

1809 – købstadsstatus flytter

Derved var Slangstrups skæbne beseglet. Vil man bygge efter landsbyskik, er man ikke længere en købstad. Det var de statslige myndigheders ræsonnement, og den 11. maj 1809 blev Slangstrup frataget sin status som købstad. Den overgik i stedet til Frederikssund.

Tiden som tvillingebyer var slut. Men helt grundlæggende var det købmændene med deres stigende

eksport- og importvirksomhed der selv havde flyttet tyngdepunktet – og dermed også købstadens funktioner og livsgrundlag – fra indlandsbyen til havnebyen.

Den statslige bypolitik gik ud på at beskytte købstadserhvervene med et monopol som forbød finere håndværk og handel i en vis omkreds. Staten sikrede også købstæderne et opland med minimumsafstande mellem nabokøbstæder.

Frederikssund lå mellem Hillerød og Roskilde med det mindst mulige opland – som tilmed bestod af store områder med fjord og skov. Dengang forholdt sig uproduktive områder, nu et af vor egnens store attraktioner.

Hornsherred

By-historien i Hornsherred er kort fortalt at Jægerspris opstår som bebyggelser omkring slottet og senere vokser mere eller mindre sammen med Neder og Over Dråby.

Skibby er tilbage i 1200-tallet en driftig by med brygger ved Selsø og Sønderby. Byen nævnes i 1252 enkelt gang på en kongelig skatteliste over sjællandske købstæder. Selsø Slot sugede imidlertid hurtigt kraften ud af byens økonomiske grundlag. Skibby har egnens ældste kirke.

Johannes Senn: Udsigt fra Flagbøjen til Jægerspris Færgesgaard (1809)

Maleriet er en akvarel af tysk-schweiziske Johannes Senn (1780-1861) som ernærede sig som maler og kobberstikker. Han opholdt sig i Danmark 1804-1819 og er kendt for sine kolorerede afbildninger af lokale klædedragter.

I forhold til Neuhausens maleri er synspunktet flyttet lidt mod syd og op på "Flagbøjen". Maleriet forestiller en gruppe bestående af medlemmer af fergemand Hans Christian Knudsens familie sammen med medlemmer af familien Lange, en slægt af frederikssundske købmænd og næringsdrivende.

I notater til maleriet antages personerne fra venstre at være toldinspektør Lauge Severin Fanø, Marie Margrethe Fanø (født Lange), Frederikke Lange (født Hellesen), fergemand Hans Christian Knudsen, Sophie Frederikke Lange (født Knudsen), drengen Hans Rasmus Lange, farver Jørgen Hansen Lange og højesteretsadvokat Rasmus Hansen Lange.

Billedet formodes at være skænket Hans Christian Knudsen i anledningen af datteren Sophie Frederikkes forlovelse i 1809 med Frederikssund-farveren Jørgen Hansen Lange. Papirets vandmærke er dateret 1808.

Originalen er i privateje hos slægtninge til Lange-familien.

2009

2009 – Frederikssund en del af købstadsringen

Den formelle købstadsstatus er forlængst afløst af moderne planlovgivning. Handel, industri og andet erhvervsliv har været igennem omvæltning efter omvæltning. Meget er vokset op, noget af det er igen forsvundet, og meget nyt er kommet til.

Frederikssund er fortsat en af de fem gamle købstæder der danner ring omkring København. Sådan som det også kommer til udtryk i den stadig gældende Fingerplan.

Frederikssund by er ekspanderet og har vokset sig stor med indlemmelsen af først Ude Sundby og for ikke så mange år siden flere andre sognekommuner.

Transport og samfærdsel er flyttet fra søvejen til landevejen – som i vore dage helst skal være mindst firesporet. Havnen som var det historiske omdrejningspunkt, er nu et attraktivt boligkvarter og et rekreativt område.

En købstad er intet uden sit opland

Med den seneste kommunalreform og kommunesammenlægning svarer ny Frederikssund Kommune stort set til det der har været målet for århundreders dansk byplanlægning – en levedygtig by i centrum for et bæredygtigt opland.

Byen udvikler sig stadig – købmandsgård model 2009

Centralt placeret i Frederikssund på den gamle "betonstøbergrund" lige ved s-togstation, busterminal og gågade (Jernbanegade) bygges for tiden et stort butikscenter. Centret får facade ud til Nygade og A.C.Hansensvej som dette computerskabte billede viser – set fra modsatte side af rundkørslen hvor Bruhnsvej udmunder.

Et helt nyt gadebillede i Frederikssund og et mødested for byen og dens opland – hele kommunen og mere til.

Det samlede areal bliver 29.000 kvadratmeter fordelt på tre etager. De to nederste etager rummer 21.000 kvadratmeter til detailhandel og 5000 kvadratmeter til en stor dagligvarehandel (et varehus). Centertorvet vender mod Jernbanegade, og inde i centret videreføres det bymæssige ad slyngede gadeforløb med variabel brede og flere torve med gennembrud op gennem etagerne i form af atrier med ovenlys. De interne gader og pladser kan bruges i arrangementer, opræden og underholdning.

På centrets øverste etage bliver der kontorer og boliger. I umiddelbar tilknytning til centret opføres et parkeringshus med cirka 800 pladser. Centret åbner i begyndelsen af 2010.

Bygherren er TK-development, og centret er tegnet af det lokale arkitektfirma Mangor & Nagel A/S.

Nu for længst uden købstadens handelsmonopol og derfor suppleret med lokalcentre i de gamle kommunale hovedbyer Slangerup, Skibby og Jægerspris.

Bosætning, beskæftigelse og handel hænger ikke længere snævert sammen. Mange pendler til og fra arbejde, og indkøbsture til nabobyer og København er ganske almindelige.

Globaliseringen er vidt fremskredet. Der rejses fra den ene ende af verden til den anden. Varer kommer fra storindustri i ind- og udland, nogle varer er dyrket lokalt, andre har groet på oversøiske bjergskråninger. Og så er der jo internettet...

Men udviklingen af den lokale detailhandel med dagligvarer og udvalgsvarer er stadig afgørende for en 'købstad' og dens opland. Op netop her ved jubilæumstide bliver der bygget et nyt, stort indkøbscenter ved et af det moderne samfunds knudepunkter – en trafikterminal med s-tog, busterminal og p-hus.

Det begyndte med købmandsgårde. Nu er den hidtil største 'købmandsgård' under opførelse.

200 års

200-års købstadsjubilæum

Når der nu fejres købstadsjubilæum, er det ikke blot byens jubilæum, men hele egnens jubilæum. Altså et jubilæum der omfatter hele Frederikssund Kommune.

Og hvordan fejrer en driftig by og egn så sit jubilæum?

Det gør den på basis af alt det der hvert år alligevel foregår: Tre-fire musikfestivaler, Willumsen og Vikingerne, by- og havnefester, markedsdage og handelsaktiviteter samt et utal af historiske, kulturelle, kunstneriske, oplysende og sportslige aktiviteter som institutioner, foreninger og klubber står for.

Oven i lægger den så i sommerhalvåret nogle ekstraordinære fester og begivenheder, fyrværkeri med meget mere. Alt i alt et overflødigshorn af begivenheder.

Kend din by og egn

Vi rejser overalt, har ligget på hvide strande ved sydlige oceaner eller gået på kinesiske mure – eller i det mindste set det på tv. Men kender vi vores egen egn?

Frederikssund er en god, moderne kommune i stadig udvikling og med et stærkt lokalt islæt – med et væld af attraktioner og aktiviteter inden for natur, historie, kultur, kunst, sport, fritid...

Alt det som ikke bare vores gæster (turisterne) skal høre om og føle sig tiltrukket af, men som vi også selv kan lære at sætte meget mere pris på og bruge.

Formålet med at fejre jubilæet er at det skal være med til at gøre omverdenen opmærksom på Frederikssund som et område der er godt at besøge eller slå sig ned i som borger eller virksomhed.

Men ikke mindst er formålet at kommunens borgere selv skal blive endnu bedre bekendt med hvad der sker på deres egn, og hvilke attraktioner den har. Det er simpelthen et mål at alle kommunens borgere på en eller anden måde deltager i fejringen af byen og egnen, og at hver eneste af kommunens borgere i løbet af jubilæumsåret opdager noget nyt om deres kommune og egn – og dens egenart.

Aktivitetscentre

Der er nedsat en jubilæumskomité (se bagsiden) som har udpeget fem centre for jubilæumsarrangementerne.

Alle pladser, parker, byernes gader, haller, kulturhuse og så videre er mulige steder for jubilæumsaktiviteter, men fordi disse steder er kendte vidt omkring, er de udvalgt som særlige aktivitetscentre:

Frederikssund Havn

Selsø Slot

Jægerspris Slot

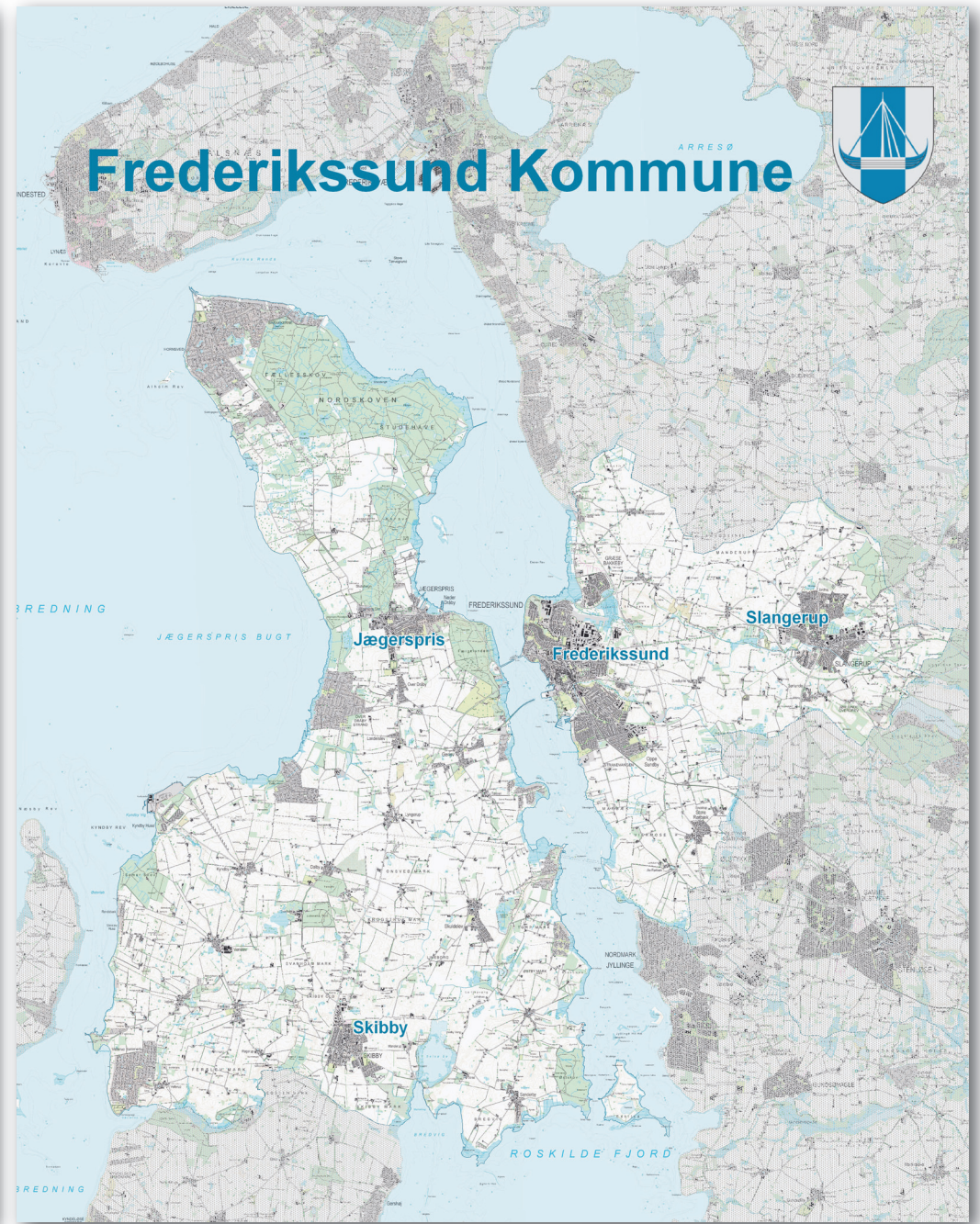
Sct. Michaels Kirke, Slangerup

J.F. Willumsens Museum

Frederikssundegnen før og Frederikssund Kommune nu

*Frederikssund i gamle dage er et kort fra 1777 fra Videnskabernes Selskab.
Det moderne Frederikssund er et kommunalt kort udgivet 2007/2008 – copyright Kort- og Matrikelstyrelsen og Frederikssund Kommune.*

Jubilæumskomit 

Der er nedsat en jubil umskomit  bestående af tre medlemmer af Frederikssund Byråd:

Hanne Kyvsgaard, Lis Olsen og Michael Harder.

Sidstnævnte er formand for komitéen.

Derudover består komitéen af erhvervsrepr sentanterne

Andr  Wilhelmssen (formand for Frederikssund Erhvervs- og TuristCenter, FETC)

Stig Teilman Hansen (Danske Bank) og **Peter Nielsen** (Slangerup Brugsforening).

Kulturens, sportens og vikingernes verden er repræsenteret af henholdsvis

Grethe Olsen, Jørgen Walldorf og Jesper Wittenburg.

Fra den kommunale administration deltager

ordførende direktør **Karsten Ole Knudsen,**

budget- og kommunikationschef **Morten Egeskov Jensen**

og chef for politisk sekretariat **Britta Schultz Beek.**

Jubil umshjemmeside

Der er oprettet en særlig hjemmeside til information om fejringen af Frederikssund 200-års købstadsjubilæum.

Hjemmesiden vil indeholde oplysninger om jubil ets baggrund og hvordan det fejres.

Det bærende element bliver selvfølgelig en kalender for alt det der foregår i jubilæumsåret med særlig fokus på sommerhalvåret.

www.200aar.frederikssund.dk

Fjordbyerne LOKAL = AVISEN

Danske Bank